

Kuopion lukiopajan valmennusmallin artikkelikokoelma.
Valmennusmalli on kehitetty Lupaus-hankkeessa 2023-2026

Sisällysluettelo

1. Lukijalle.....	4
2. Nuorten työpajatoiminta ja sosiaalipedagoginen työorientaatio.....	6
3. Oppimisen tuki lukiossa.....	13
4. Lukiopajamalli ja ohjautumisprosessi.....	16
5. Opiskelu lukiopajalla.....	18
6. Menetelmät minäpystyvyyden vahvistamiseksi ja koulutusosallisuuden tehostamiseksi.....	20
7. Ryhmävalmennus Kuopion lukiopajalla.....	22
8. Yksilövalmennuksella kohti nuoren omannäköistä arkea	24
9. Jatkopolut lukiopajan jälkeen.....	27
10. Kunnioittava kohtaaminen moniammatillisessa tiimityössä.....	29
Liitteet.....	31

1. Lukijalle

Tänään minä tartun mahdollisuuksiini

Kaksin käsin, enkä päästä niistä irti.

Tänään päätän olla oma itseni

niin täydesti, etten voi kadottaa itseäni enää hetkeksikään.

Tänään elän hetkessä,

olen siinä niin läsnä, että mieltäni kirvelee,

sillä se ei enää pääse sekoittamaan päätäni.

Sari, Runotalo.fi

Kädessäsi on tuhti annos tietoa, kokemusta ja kuopiolaisen lukiolaisen ääntä. Tämä artikkelikokoelma on tehty sinulle, joka haluat välittää kokonaisvaltaisesti nuorten opiskelijoiden hyvinvoinnista, opintoihin kiinnittymisestä ja opinnoissa pärjäämisestä. Sinulle, joka haluat vahvistaa nuoren minäpystyvyyttä, osallisuutta ja omaa toimijuutta lukio-opinnoissa.

Artikkelikokoelma on syntynyt kolmen vuoden työskentelyn aikana vuosina 2023-2026 Valo-Valmennusyhdistyksen ja Kuopion lukiotoimen hankeyhteistyössä. Lupaus - Kuopion lukiopajan kokonaisvaltaisen valmennusmallin kehittämishanke oli Kuopiossa toteutettava Euroopan Unionin osarahoittama kehittämishanke, jonka kohderyhmänä oli Kuopion lukioissa opiskelevat nuoret, joiden opintojen eteneminen oli takkuuntunut erilaisista syistä. Hankkeen päätavoitteena oli vahvistaa kohderyhmään kuuluvien nuorten koulutusosallisuutta ja vähentää lukio-opintojen keskeytyksiä. Psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamisen nähtiin vähentävän koulu-uupumusta ja vahvistavan minäpystyvyyttä ja osallisuuden kokemuksia. Hanke huomioi myös kohderyhmän parissa työskentelevät ammattilaiset ja heidän osaamisensa vahvistamisen kohderyhmän kanssa työskenneltäessä.

Lupaus-hanke toteutti kolmen vuoden ajan Kuopion Palvelualan opistolla sijaitsevaa Lupa-lukiopajatoimintaa, jossa nuori sai tehostettua tukea erityisopettajalta, aineenopettajilta, opinto-ohjaajilta, ryhmä- ja yksilövalmentajilta. Lukiopajan tila oli nuorilähtöinen, turvallinen ja esteetön tila, jossa jokainen sai olla omanlaisensa. Lukiopajan arki rakentui aamupäivän lukio-opinnoista ja iltapäivän ryhmävalmennuksesta. Nuoren tukena lukiopajatoiminnassa toimi yksilövalmentaja. Yksilövalmennusta nuori pystyi hyödyntämään ennen lukiopaja-jaksoa, sen jälkeen ja lukiopajakson aikana. Yksilövalmennuksen tarve korostui lukiopajan jälkeisessä ajassa, jossa keskityttiin siirtymään takaisin omaan lukioon opiskelemaan tai jatkamaan opintoja muussa oppilaitoksessa. Osa opiskelijoista hyötyi muista palveluista lukiopajakson jälkeen opintojen sijasta. Osa hankkeeseen osallistuneista nuorista hyödynsi yksilövalmennusta päivälukio-opintojen rinnalla ilman lukiopajaksoa.

Tästä arkityöstä ja hankkeen aikana syntyneestä valmennusmallista kertoo tämä artikkelikokoelma koko työryhmän näkökulmasta kirjoitettuna. Artikkelikokoelma jättää lukioihin kolmen vuoden kokemuksen lisäksi teoreettiseen tietoon pohjautuvan valmennusmallin, johon voi palata toimintaa uudestaan järjestettäessä tai sitä edelleen kehitettäessä. Artikkelikokoelma tuo esille valmennusmallin lähtökohdat sosiaalipedagogisesta viitekehyksestä ja nuorten työpajatoiminnan ytimestä. Lukiopaja edustaa nuorten työpajatoimintaa oppilaitoksen sisällä, mikä on yksi tapa toteuttaa uudenlaista tukea lukio-opinnoissa. Lukiopajatoiminta vastaa kohdennetun nuorisotyön tavoitteita.

Valmennusmallin ytimessä on yksilöllisyys, kokonaisvaltainen alkukartoitus, tavoitteellinen pajatyöskentely, räätälöidyt opinnot, nivelvaiheen tuen ajattelu, rinnallakulkijuus, luottamukselliset suhteet, opinnollistettu ryhmävalmennus, moniammatillinen tiimityö ”samalta sohvalta” toteutettuna, turvallinen oppimisympäristö, pysyvä henkilökunta ja nuorten vahva osallisuus lukiopajan arjessa.

Voit lukea artikkelikokoelman kannesta kanteen, mutta artikkelit toimivat myös yksittäin, omina kokonaisuuksinaan otsikoiden mukaan. Työryhmänä toivomme, että valmennusmalli jatkaa elämäänsä lukiolaisten tukena jatkossakin ja sitä edelleen kehitetään vielä toimivammaksi ja joustavammaksi tukimuodoksi lukio-opiskelijoille.

Kokoelman tavoitteena ei ole antaa yksiselitteisiä vastauksia, vaan herättää myös kysymyksiä ja kannustaa pohtimaan. Kirjoittajat tuovat esiin omat äänensä ja tulkintansa, jotka yhdessä muodostavat rikkaan ja moniäänisen kokonaisuuden.

Toivomme, että tämä kokoelma inspiroi, haastaa ajattelua ja avaa uusia näkökulmia sekä tarjoaa lukijalle mielekkään ja antoisan lukukokemuksen.

Kuopiossa huhtikuussa 2026

Kuopion lukiopajan kokonaisvaltaisen valmennusmallin kehittämishankkeen työryhmä

Anu Kiviluoma, erityisopettaja

Lotta-Maria Hintsala, opinto-ohjaaja

Hanna Savolainen, ohjaaja, yksilövalmentaja

Riikka Arola, ohjaaja, ryhmävalmentaja

Kirsi Kokkonen, vastaava ohjaaja, projektipäällikkö

2. Nuorten työpajatoiminta ja sosiaalipedagoginen työorientaatio

Suomessa nuorten työpajatoimintaa on ollut jo 40 vuoden ajan. Työpajatoiminta on tarjonnut ratkaisuja eri vuosikymmeninä nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn, nuorisotyöttömyyden vähentämiseen ja yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistamiseen tukemalla nuorten ja aikuisten elämänhallintaa, osaamisen kehittymistä sekä opiskelu- ja työvalmiuksia. Työpajat ovat toimineet valmennusyhteisöinä, joiden tavoitteena on ollut vahvistaa kohderyhmän hyvinvointia, tunnistaa osaamista ja valmentaa kohti koulutusta ja työtä.

Tällä hetkellä työpajakenttä elää jälleen suurta murrosvaihetta yhteiskunnallisen toimintaympäristön muutosten ja taloudellisten haasteiden vuoksi. Nykyään yhä useammin työpajatoiminnasta on etsitty tukea ja vastausta myös oppilaitosyhteistyöhön ja oppilaitosten haasteisiin, joihin koulun tukitoimet eivät enää riitä. Lukiopaja edustaa toimintatapaa, jossa nuorten työpajatoiminnan tavoitteita ja työmuotoja yhdistetään toisen asteen koulutuksen, lukion oppimisympäristöön. Pajatoiminnan avulla on pyritty löytämään ratkaisuja koulutuksellisen osallisuuden vahvistamiseen sekä opintoihin kiinnittymisen parantamiseen ja näin opintojen keskeytymisen ja syrjäytymisen vähentämiseen. Lukiopaja edustaa pajatoimintaa oppilaitoksen sisällä, ja siihen on yhdistetty kohderyhmän tarpeiden mukaan tehostettuja pedagogisia ratkaisuja.

Oppilaitosten sisällä nimitystä *paja* on käytetty hyvin vapaasti erilaisista oppilaitosten omista työmuodoista, joita on toteutettu pääosin opetushenkilöstön toimesta. Paja on voinut olla pienryhmätoimintaa, toiminnallinen teemallinen opetushetki tai jotain muuta väliaikaista tai klassisesta luokkaopetuksesta poikkeavaa toimintaa opiskelijoille. Lupaushankkeen lukiopajatoiminta rakennettiin nuorten työpajatoiminnan periaatteiden, tavoitteiden ja työmuotojen mukaan. Vahvimmin nuorten työpajatoiminnan ideologia näkyi nuorilähtöisen tilan kehittämisessä uudenlaiseksi oppimisympäristöksi lukio-opiskelijoille sekä ryhmävalmennuksen toteuttamisessa sosiaalisen vahvistamisen tavoitteiden mukaisesti. Työpajatoiminta on kohdennettua nuorisotyötä, joka yhdistyi lukiopajalla tehostettuun erityisopetukseen ja opinto-ohjaukseen sekä aineenopettajien antamaan yksilölliseen opetukseen.

Työpajatoiminnan tavoitteena on dialogisen kohtaamistyön avulla nuorten sosiaalinen vahvistaminen. Sosiaalisella vahvistamisella tarkoitetaan työpajatoiminnassa kohderyhmän tukemista itsetuntemuksen, sosiaalisten taitojen, arkitaitojen ja elämänhallinnan parantamiseen. Kaikkien näiden asioiden parantaminen perustuu nuorten opiskelu- ja työkyvyn vahvistamiseen ja oman tulevaisuuden jatkopolkujen selkeyttämiseen. Työpajatoiminta perustuu ammattitaitoiseen valmennukseen, yhteisöllisyyteen, osallisuuteen ja tekemällä oppimiseen. Työpajatoiminta on monialaista ja toimii nuorisotyön, työllisyyspalveluiden, koulutuspalveluiden ja sosiaalityön palveluiden yhdyspinnoilla.

Lukiopajatoiminnalla haettiin ratkaisua lukio-opintojen keskeytyksiin ja opintoihin kiinnittymiseen. Kokonaisvaltaisen valmennusmallin tarkoituksena oli löytää ratkaisuja nuorten psyykkisten voimavarojen tukemiseen, jolla on nähty olevan vaikutusta nuorten opiskelukykyyn. Minäpystyvyyden vahvistaminen ja osallisuuden lisääminen tuotti opiskelijoille voimavaroja, joiden avulla opinnot saatiin etenemään.

Sosiaalipedagoginen työ

Sosiaalipedagogiikan käytäntö nousee siitä sosiaalisesta tosiasiasta, että yhteiskunta luo jatkuvasti yksilöitä ja ryhmiä, joiden integroituminen on uhattuna. Sosiaalipedagogiikka käsitteenä ja aihepiiriltään tarkastelee juuri tätä yhteiskunnallisen kehityksen tilaa.

Sosiaalipedagoginen työ on muutostyötä. Sosiaalipedagogisen työn tehtävänä on olla mukana edistämässä erilaisten yhteiskunnassa esiintyvien sosiaalisten ja pedagogisten ongelmien ratkaisuja. Näitä ongelmia ovat esimerkiksi ihmisten ulkopuolelle jääminen yhteiskunnan toimijoina. Tavoitteena on riittävä mukaan pääsy yhteiskunnalliseen ja yhteisölliseen osallisuuteen. Ihmisiä innostetaan mukaan toimintaan, ja sitä toteutetaan yhteisönä ja yhdessä toisten kanssa.

Sosiaalipedagogisessa työssä on aina kyse kasvun tukemisesta ja ihmisen persoonallisen kehityksen, sosiaalisen kasvun, sivistyksen ja oppimisen mahdollistamisesta. Ihmisen kasvua tukemalla pyritään kohti parempaa elämää ja inhimillisempää yhteiskuntaa. Lupaus-hankkeessa löydettiin sosiaalisen vahvistamisen ja lukion tehostettujen pedagogisten ratkaisujen avulla uusi valmennusmalli, jonka avulla koulutukseen kiinnittyminen vahvistui. Nuori sai uudenlaisia malleja opiskella ja ratkaisuja erilaisiin haasteisiin valmennuksellisissa keskusteluissa.

Sosiaalipedagoginen tapa toimia sisältääkin usein pedagogisten ratkaisujen ottamisen mukaan sosiaaliin ongelmiin. Kun ihminen oivaltaa omat mahdollisuutensa muutokseen, hän voi alkaa itse vaikuttaa elämäänsä. Sosiaalipedagogisen työn keskeinen ajatus on auttaa ihmistä auttamaan itse itseään. Lupaus-hankkeen yksi keskeisimmistä tavoitteista oli nuorten minäpystyvyyden vahvistaminen ja oman koulutusosallisuuden vahvistaminen. Näin nuoria tuettiin löytämään omaa toimijuutta ja intoa vaikuttaa omaan tilanteeseensa.

Sosiaalipedagoginen työote näkyy kyvyssä määritellä ongelmaa, suunnitella toimintamalleja, toimia ja arvioida toimintaa. Sosiaalipedagoginen työote ja toiminta perustuvat aina ihmisen perustavanlaatuisen ihmisarvon ja hänen ainutlaatuisuutensa ymmärtämiseen ja hyväksymiseen. Sosiaalipedagoginen työtapa on siis toimintaa tietynlaisella työotteella. Sosiaalipedagogista toimintaa ohjaa toimijan eetos, asenne ja ajattelutapa. Sosiaalipedagogisen toimijan arvot ja ihmiskäsitys näkyvät siinä, miten hän kohtaa ihmisiä, ja siinä, miten hän kohtelee ihmisiä, joiden kanssa työskentelee. Sosiaalipedagogiikka voidaankin luontevasti nähdä teorian ja käytännön, ajattelun ja tekemisen muodostamana kokonaisuutena.

Yhteisöllisyys

Yhteisöön kuulumisen, yhteyden tunne antaa ravintoa ihmisyydelle. Ihminen ikään kuin kasvaa ihmisenä, kun hän tulee nähdyksi ja kuulluksi ihmisenä. Hänen olemassaolonsa vahvistuu, kun hän saa tunnustusta sellaisena kuin hän on. Yhteistoiminnassa ihmisestä tulee yksilöllinen, ainutlaatuinen olento. Yhteisö muodostuu suhteista ja vuorovaikutuksesta ihmisten välillä. Yhteisön jäsenyys voi olla muodollista, toiminnallista ja kokemuksellista.

Sosiaalipedagogisen työn tavoitteena on tukea monenlaisten uusien yhteisöjen muodostumista yhteistoiminnan kautta. Toimintaan mukaan tuleminen pitää olla helppoa ja kynnys mahdollisimman matala. Sosiaalipedagogisen ajattelun kulmakiviä on näkemys siitä, että yksilön kasvu tapahtuu yhteisöissä ja yhteiselämässä muiden ihmisten kanssa. Lukiopajan yhteisö rakennettiin mahdollisimman helposti lähestyttäväksi paikaksi, johon voi tulla tutustumaan ja aloittamaan pajatoiminta non-stop-periaatteella. Jokainen nuori otettiin vastaan yksilönä ja hyväksyen opintojen ja muu elämäntilanne. Lähdettiin etsimään ratkaisuja ja suunnattiin katse eteenpäin.

Oppilaitosympäristössä yhteisölliseen toimintaan osallistumisella on suurta merkitystä ihmiselle itselleen sekä yhteisön kehittymiselle. Yksilötasolla aktiivisessa toiminnassa mukana olemisen kautta on mahdollista kokea hyödyllisyyden, tärkeyden ja arvokkuuden tunteita. Ihmisen itsetunto ja itsearvostus nousevat. Yhteisöllisellä toiminnalla on mahdollista motivoida ihmisiä ottamaan

käyttöön ihan uudenlaisia voimavaroja. Toiminnassa mukana oleminen lisää osallisuuden lisäksi onnellisuuden tunnetta. Lukiopajan yhteisöllinen toiminta tutustutti opiskelijat toisiinsa ja näin he ystävystyivät ja saivat sen myötä uutta energiaa opiskeluun. Yhteisössä alkoi myös syntyä vertaistuellista toimintaa, jossa kaveria autettiin tarpeen tullen. Vertaistuki on äärimmäisen tärkeää juuri lukioikäisten opiskelijoiden ryhmäkokemuksille ja itsetunnolle.

Toiminnallisuus ja luovuus

Sosiaalipedagogisen työn konkreettisten työmenetelmien valintaan vaikuttaa toiminnan tarkoitus ja perusteet. Lisäksi kulloisenkin toimintamuodon valintaan vaikuttavat työntekijän oma osaaminen ja omat vahvuusalueet. Lupaus-hankkeen ryhmä- ja yksilövalmennuksissa hyödynnettiin toiminnallisuutta muun muassa valmennuspaikkojen valinnassa sekä tarvittavien menetelmien valinnassa. Työelämän pelisääntöjä ja teemoja voi lähestyä pelillisten menetelmien kautta ja tapa voi olla paljon enemmän mieleenpainuva kuin perinteinen luento tai lukutehtävä. Toiminnallisuuteen liittyy yleensä vapaamuotoinen keskustelu ja se synnyttää usein hedelmällisiä oppimistilanteita aiheeseen liittyen. Toiminnallisuus toi myös vaihtelua lukio-opintoihin, joita pääsääntöisesti tehdään tietokoneen äärellä.

Keskeinen sosiaalipedagogisen työotteen ominaisuus on toiminnallisuus ja luovuus. Toiminnallisuuden periaate kytkeytyy yhteisöllisyyteen ja kokemuksellisuuteen. Keskeistä on yhdessä tekeminen, yhdessä oppiminen ja toiminnasta saatujen kokemusten yhdessä jakaminen. Toiminnassa voidaan hyödyntää monenlaisia elämyksellisiä ja luovia elementtejä ja näiden avulla tukea persoonallisen ja sosiaalisen kasvun ulottuvuuksia. Tässä yhteydessä luovuus tarkoittaa muutakin kuin luovia menetelmiä. Se on myös ihmisen luovuuden vahvistamista kasvuprosessin yhteydessä.

Luovuus on myös asenne, joka antaa voimaa ja eväitä selviytyä elämän eteen tuomissa monissa haasteissa. Luovuus näyttäytyy elämässä joustavuutena, elämän haasteista selviämisenä, kekseliäisyytenä ja kykynä löytää uusia ratkaisuja eteen tuleviin ongelmiin. Se on myös kykyä katsoa asioita uudesta näkökulmasta. Arkea ovat rikastuttamassa leikki, kokeilut ja mielikuvitus, mutta näillä on myös syvällisiä merkityksiä elämän haasteiden keskellä. Sosiaalipedagogisen työotteen keskeinen ominaispiirre sisältää ihmisen toimijuuden ja oman osallisuuden tukemisen. Ihminen on aina subjekti. Hän ei ole toimenpiteiden tai kasvatuksen kohteena. On tärkeää tukea ihmisen omaa osallistumista kaikkiin prosesseihin, joita toiminnassa toteutetaan. Ihmisen oman elämän valintoja vahvistetaan eri tavoin tukemalla häntä ja hänen toimijuuttaan vahvistamalla. Lukiopajalla oli tärkeää nostaa esille nuorten mahdollisuus vaikuttaa ja heidän äänensä kuulemisen tärkeys palaverissa, joissa heidän asioitaan käsiteltiin.

Luovan toiminnan avulla voimme rakentaa siltoja omiin tunteisiimme ja myös toisiimme. Luova toiminta voi toimia kohtaamispaikkana, jossa pystymme olemaan yhdenvertaisina läsnä. Jaettu luova toiminta saa meissä aikaan vastavuoroisuuden kokemuksia. Keskeistä on siis yksilöiden ja ryhmien, yhteisöjen, luottamus ja usko omiin kykyihin ja mahdollisuuksiin tuottaa toivottuja vaikutuksia toimintansa myötä. Yhteinen, sekä kollektiivinen että yksilöiden pystyvyyden tunne, on piilevä potentiaali toiminnan aikaansaamiseksi. Koettu omiin kykyihin ja itsessä olevaan potentiaaliin luottaminen saa toimintaa ja toivottua muutosta aikaan. Lupaus-hankkeen opiskelijoiden oli välillä vaikea uskoa omiin kykyihinsä. Onnistumisten tuottaminen luovan toiminnan avulla vahvisti nuorten kykyä tehdä ja toteuttaa. Lopulta he tekivät päätöstilaisuutta varten itse sanoitetun rap-tyylisen musiikkikappaleen.

Dialoginen kohtaaminen

Sosiaalipedagogisen työotteen tärkeä ominaispiirre on dialoginen kohtaaminen.

Sosiaalipedagogiikassa dialogilla on aivan erityinen merkitys. Se viittaa ihmisten väliseen erityislaatuiseen suhteeseen. Se on kommunikaatiota, jossa osapuolet ovat tasa-arvoisia ja jossa etsitään ja tarkastellaan toistensa näkemyksiä ja kokemuksia maailmasta. Tällainen dialoginen keskustelu edellyttää toistensa kunnioittamista ja kohtaamista arvokkaina yksilöinä. Avainkäsitteitä ovat avoimuus, aito läsnäolo, tasavertaisuus ja luottamus. Dialogisen kohtaamisen taito ja sen merkitys on helppo ymmärtää, mutta taidon haltuun ottaminen vaatii opettelua ja harjoittelua. Toiset ovat luonnostaan taitavia ihmissuhteissaan, toisille kanssaihminen kohtaaminen on haastavaa. Dialogisuuden lisäämiseen Lupaus-hankkeessa rakennettiin kohtaamisen kortit, joiden avulla jatkossa kaikki voivat kehittää omia vuorovaikutustaitojaan ja toisen kunnioittavaa kohtaamista. On tärkeää keskustella siitä, millaista vuorovaikutusta kannatetaan ja millaisia asioita ei toivota kouluun kuuluvan.

Dialogisessa suhteessa ihminen nähdään jatkuvasti muuttavana, tietoisena toimijana. Häntä ei voi eikä ole syytä ottaa haltuun jollain erityisellä menetelmällä tai asiantuntijan selityksellä. Ihmisen kanssa voi ainoastaan asettua suhteeseen, jossa voi syntyä yhteisiä oivalluksia. Vuorovaikutus tapahtuu molempien ehdoilla, syntyy tietynlaista yhteisasiantuntijuutta. Dialogisessa vuorovaikutuksessa pyritään etsimään jotain uutta todellisuuden osaa, uutta ymmärrystä, jollaista kumpikaan osapuoli ei voi saavuttaa yksin. Tällaisessa suhteessa avautuu kokonaan uusia perspektiivejä. Uudet ajatukset syntyvät useimmiten yhteisen toiminnan, yhteisten tehtävien ja yhteisen todellisuuden rakentamisen kautta. Sen vuoksi on erityisen tärkeää, että lukiopajalla myös tutustutaan ja vietetään aikaa. Tämä on juuri sitä yhteisen todellisuuden rakentamista, missä dialogille jää tilaa ja aikaa. Ei olekaan kiire ehtiä löytää vastauksia.

Dialogisessa suhteessa ei ole kyse vain toisen ymmärtämisestä tai toisen kokemuksen tunnistamisesta. Siinä on kysymys myös yhdessä vaikuttamisesta. Tavoitteena on keskustelu, jossa tähdätään ensi sijassa oppimiseen eli ymmärryksen lisäämiseen maailmasta, toisista ihmisistä ja omasta itsestä, keskeisinä periaatteina tasa-arvoisuus ja keskustelun etenemisen vapaus. Jotta dialoginen kohtaaminen on mahdollinen, se edellyttää luottamuksellisen, avoimen suhteen luomista.

Innostaminen ja osallisuus

Sosiaalipedagogisessa työssä yksi keskeinen käsite on sosiokulttuurisen innostamisen käsite. Tähän liittyy kiinteästi ihmisten itsensä osallistuminen mukaan toimintaan. Ihmiset osallistuvat elämässään tarvittavien muutosten suunnitteluun sen sijaan, että vain toteuttaisivat ammattilaisten valmiiksi suunnittelemaa toimintaa. Osallisuuden edistämisessä olennaista on luoda mahdollisuuksia ja tukea sellaiseen osallistumiseen, jossa yhteisiin asioihin vaikutetaan vuorovaikutteisesti ja toiminnallisesti. Näin toimijoille syntyy kokemus, tunne omasta merkityksestä yhteisön jäsenenä. Lukiopajalla tutustuttiin säännöllisesti osallisuustyöpajojen avulla osallisuuden käsitteeseen ja keskusteltiin siitä, mitä opiskelijat itse ajattelevat osallisuuden tilanteesta lukio-opinnoissa ja lukiopajalla. Osallisuuden käsittelemiseksi tarvittiin innostava ohjaaja ja innostavaa tekemistä.

Sosiokulttuurinen innostaminen voidaan siis nähdä liikkeelle panevana voimana. Sosiokulttuurisen innostamisen tehtävänä on herättää ihmisten tietoisuutta ja saada ihmisiä ja yhteisöjä liikkeelle, toimimaan hyvien asioiden puolesta ja kehittämään yksilöinä ja yhteisöinä luovaa ulottuvuuttaan. Sosiaalisen kommunikaation edistäminen on innostamisen eräs tavoite. Ihmiset kasvavat

aktiivisiksi toimijoiksi sekä omassa että yhteisöjensä kehityksessä tasavertaisissa subjekti-subjektisuhteissa.

Osallisuus on ihmisen hyvinvoinnin perusedellytys

Osallisuus on ihmisen hyvinvoinnin perusedellytys, ja sen vahvistuminen tapahtuu kokonaislaatuudessa kasvuprosessissa. Syrjäytyminen on näin ollen osallisuuden heikentymisen prosessi. Osallisuuden vahvistaminen on monin tavoin syrjäytymisen ehkäisemistä.

Osallisuuden käsite on varsin moniulotteinen ja sitä on vaikea rajata. Osallisuus ja osallisuuden kokemukset ovat kytköksissä osallistujien ihmiskäsityksiin, henkilökohtaisiin elämissämaailmoin ja identiteetteihin. Parhaimmillaan osallisuus tarkoittaa aina omaehtoista toimimista ja sitoutumista toimintaan. Se merkitsee myös vaikuttamista omaa elämää koskevien asioiden kulkuun ja vastuun ottamista seurauksista.

Ihmiset voivat kokea olevansa osallisia omissa yhteisöissään ja näiden kautta myös yhteiskunnassa esimerkiksi työn ja harrastusten, osallistumis- ja vaikuttamistoiminnan kautta. Osallisuuden kokemukset rakentuvat pienistä arjen asioista. Tällaisia ovat kuulluksi ja huomioduksi tuleminen, sosiaaliset suhteet, omaan elämään linkittyviin asioihin vaikuttaminen ja omista asioista päättäminen. Sosiaaliset verkostot ja osallisuus ovat tärkeä osa ihmisten hyvinvointia. Erilaisuutta sietävissä yhteisöissä osallisuuden kokemus voi olla niin vahvaa, että moniäänisyys ei sitä murra – päinvastoin. Nähdyn ja kuullun voidaan tulla nimenomaan ainutlaatuisuuden avulla. Tällaisissa yhteisöissä moniäänisyys nähdään sellaisena merkityksellisenä voimavarana, joka rikastuttaa ja ylläpitää ihmisten arkea ja rauhanomaista yhteiseloä. Lupaus-hankkeen ryhmävalmennuksessa osallisuuden vahvistamisella oli suuri rooli. Osallisuus alkoi pienistä mielipiteistä ja vaikuttamisen mahdollisuuksista, mutta eteni niin että lopulta nuoret ideoivat omien päättöviikkojen ohjelman lukiopajalla. Näin heidän ajatuksiaan ja ideoita kuultiin ja pantiin käytäntöön. Heidän tarpeensa tulivat esille ja samalla rakennettiin yhteistä kokemusta. Lukiopaja-yhteisöön kuulumisen tärkeys kuuluu myös opiskelijoiden tekemässä rap-kappaleessa.

Yhteisöllisyys, osallisuus ja innostuminen eivät synny tyhjiössä, vaan niiden syntyminen edellyttää hyviä onnistuneita kohtaamisia ja valmennuksellisia keskusteluja. On nähty, että onnistuneen valmennuksellisen keskustelun osatekijöitä on viisi. Yleisesti voitaisiin sanoa, että valmentava keskustelu on kohtaamisen tapa, joka auttaa luottamaan, että kaikki on hyvin ja järjestyy. Valmentavan keskustelun avulla keskustelijat voivat muuttaa omia ajattelu- ja toimintatapojaan.

Virittäytyminen avaa mahdollisuuden keskustelulle. Virittäytyminen on ikään kuin keskustelun lämmittelyvaihe. Moni haluaisi olla suoraviivainen ja tehokas menemällä suoraan asiaan. Usein se ei toimi. Rupattelu on yksi tehokkaimpia tapoja viritellä keskustelua käyntiin. Silloin joutuu kasvokkain itsensä kanssa ja toteamaan millainen keskustelija, elämän ihmettelijä ja asioihin reagoija on. Rupattelu varmistaa, että kaikki ovat valmiita keskusteluun ja välttyttäisiin suurilta yllätyksiltä. Mikäli keskustelijat eivät ole läsnä hetkessä, vaan tilanteessa puolittain, keskustelun tulos jää usein laimeaksi. Läsnäolo on fysiologinen tila, joka voidaan todentaa ihmisen olemuksesta, hengityksestä ja kasvojen ilmeistä. Läsnäolo lisää hetken turvallisuutta ja vaikuttaa keskustelun kulkuun. Luottamusta voi lisätä pienin elein ja sanoin toista huomioimalla.

Toisen kuuleminen on eräänlainen läsnäolon taito. On tärkeää malttaa olla hiljaa ja kuunnella toista. Kuuntelemisessa on olennaista, että kuuntelemme koko kehollamme, emme vain korvilla. Valmentavassa keskustelussa on 80/20 -prosentin sääntö, jonka mukaan valmennettavan tulisi puhua käytettävästä ajasta 80%. Valmentajan tulisi aktiivisen kuuntelun tavoin viedä keskustelua eteenpäin hyvillä kysymyksillä ja ihmettelyllä. Alkuun kannattaa kuitenkin esittää keskusteluun

kannustavia kysymyksiä kuin muita, koska tällöin helposti harhautuu miettimään kuuntelemisen sijaan hyvää uutta kysymystä. Jo kuulluksi tulemisen kokemus voi olla hyvin vaikuttava kokemus. Valmentavassa keskustelussa on myös tärkeää tuoda esille kuullun ymmärtäminen ja varmistaa onko oivaltanut kuulemansa oikein.

Valmennuksellisen keskustelun tutkimisvaiheessa kiinnitetään huomiota siihen, miten keskustelukumppani puhuu, asioista yleisesti vai yksityiskohdista, millaista kieltä tai äänensävyä hän käyttää, käyttääkö keskustelija paljon tunnesanastoa tai ilmaiseeko asioita vaisusti vai energisesti. Tutkimisvaiheessa aletaan esittää laajentavia tai tarkentavia kysymyksiä keskustelun teemaan liittyen. Keskusteluun voi liittää unelmakysymyksiä, kannustavia kysymyksiä tai asteikkokysymyksiä tilanteen tai aiheen mukaan. Tutkiva ote tekee keskustelusta kiinnostavan ja auttaa tunnistamaan, mitä kaikkea asiaan liittyy ja mikä on tärkeää.

Jäsentäminen auttaa erittelemään sen, mistä on keskusteltu ja mihin päätöksiin ja valintoihin sen perusteella sitoudutaan. Jäsentämisvaihetta voidaan kuvata keskustelun ytimeksi. Monesti keskustelun avulla on tarve saada jäsenitys johonkin asiaan ja tämä rakentuu keskustelussa, kun asiaa tutkitaan yhdessä monesta eri näkökulmasta. Jäsentämisen avulla saadaan päätettyä tavoite ja toimenpiteet asioiden edistämiseksi.

Sulkeminen on keskustelun viemistä päätökseen. Sitä, että keskustelu päätetään, vaikka käsiteltävä asia ei tulekaan juuri sillä kerralla valmiiksi. Hyvä keskustelu suljetaan toiveikkuutta vahvistaen, vaikka käsiteltävä asia ei menisikään toivottuun suuntaan. Lopuksi on hyvä antaa myönteistä palautetta ja kiittää yhteisestä ajasta ja pohdinnoista.

Lukiopajalla monenlaiset keskustelut olivat arkipäivää ja niiden avulla jäsennettiin monia asioita; opintojen tilannetta, voimavarojen riittävyttä, uskoa omiin mahdollisuuksiin tai asioiden ratkeamista oikeaan suuntaan. Lukiopajalla keskusteluja käytiin ajan kanssa ja rauhassa, mikä mahdollisti onnistuneiden keskusteluiden syntymisen. Nopeus ja tehokkuus ei olekaan keskusteluissa se parhain tapa edetä. Usein viipyilevä, ihmettelevä ja kysymysten kautta etenevä tapa johtaa myönteiseen tulokseen.

Lähteet:

Huhtinen-Hildén, L. & Karjalainen, A.-L. 2018. Luova toiminta siltana itseen, toisiin ja osallisuuteen. Teoksessa A.-L. Karjalainen (toim.). Luovan toiminnan työtavat. Käsikirja sosiaali- ja terveysalalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 11–19.

Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Helsinki: WSOY.

Mönkkönen, K. 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä. Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus.

Nivala, E. & Ryytänen, S. 2019, Sosiaalipedagogiikka – kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Gaudeamus

Raatikainen, E., Rahikka, A., Saarnio, T. & Vepsä, P. 2020. Ammattina sosionomi. Helsinki: Sanoma Pro Oy

Rauhala, I. 2020. Keskustelun Voima. Helsinki. Otava.

Väisänen, R. 2007. Sosiaalipedagoginen työote aikuissosiaalityössä. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Vuosikirja 2007. 8. vuosikerta. Suomen sosiaalipedagoginen seura ry. Kuopio, 167–195

www.intory.fi, Työpajapedagogiikan käsikirja.

3. Oppimisen tuki lukiossa

Lukiolaki uudistui 1.8.2025. Lukion opiskelijalla on oikeus oppimisen tukeen ja hallintopäätöksellä erityiseen tukeen. Oppimisen tuki on opetusta, tukea ja ohjausta, josta ei tehdä erityisopetuksen hallintopäätöstä. Mikäli tämä tuki ei riitä, opiskelijalla on oikeus hallintopäätöksen alaiseen erityisopetukseen. Opiskelija voi hakeutua tukitoimien pariin itsenäisesti tai hänelle voidaan suositella niitä, mikäli huomataan haasteita opiskelussa. Opiskelijalla ei kuitenkaan ole velvollisuutta ottaa vastaan oppimisen tukea.

Lakimuutoksen tavoitteena on vahvistaa lukiolaisten oikeutta oppimisen tukeen ja erityisopetukseen siten, että jokainen oppilas saa tarvitsemansa tuen siirtyäkseen koulupolulla eteenpäin. Tavoitteena on lisätä lukiolaisten hyvinvointia ja vähentää opiskelijoiden kokemaa uupumusta ja negatiivisia tuntemuksia lukio-opiskelua kohtaan. Laissa määritellään aiempaa tarkemmin mitä oppimisen tuella tai erityisopetuksella tarkoitetaan sekä kenelle erityisopetusta annetaan. Muutos parantaa opiskelijoiden tuen tarpeisiin vastaamista eli tuen kohdentumista oikein sekä myös selkeyttämällä tuen eri muotoja.

Uudistuksen tarkoituksena on madaltaa oppimisen tuen kynnystä ja painottaa ennaltaehkäiseviä vaikutuksia. Suurimmalle osalle tukea tarvitsevista opiskelijoista riittävät oppimisen tuen keinot. Koulutuksen järjestäjä päättää tuen järjestämisestä ja organisoinnista säädöksen mukaisesti paikalliset olosuhteet ja tarpeet huomioon ottaen tarkoituksenmukaisella tavalla.

Oppimisen tuki lukiossa on monipuolista ja se ottaa huomioon opiskelijan yksilölliset tarpeet. Huomiota kiinnitetään myös oppimisympäristöön. Tukea voidaan toteuttaa sekä yksilö- että ryhmämuotoisesti. Tärkeää on, että tuki on helposti saavutettavaa ja että opiskelija saa sitä heti tarpeen ilmettyä, jotta vaikeudet eivät ehdi kasaantua. Tukitoimet perustuvat opetushenkilöstön yhteistyöhön. Tukitoimia voivat olla esimerkiksi aineenopettajan antama tukiopeutus, aineenopettajan ja erityisopettajan antama opetus sekä erityisopettajan, opinto-ohjaajan ja muun henkilöstön antama tuki ja ohjaus. Tukitoimilla pyritään edistämään paitsi opiskelijan opintoja, myös hänen yleistä hyvinvointiaan.

Erityisopettajan tuki osana oppimisen tukea voi olla tuen tarpeiden kartoitusta, erilaisten opiskelutekniikoiden opetusta ja opintojen aikataulutusta yhdessä opiskelijan kanssa. Erityisopettaja voi myös arvioida tarvetta erityisjärjestelyihin ylioppilaskokeissa. Näitä erityisjärjestelyitä kokeillaan jo lukio-opintojen aikana, jotta voidaan arvioida niiden toimivuutta. Erityisopettaja voi suunnitella erilaisia tukitoimia ja niiden toteuttamista yhdessä aineenopettajien kanssa. Opiskelijan pyynnöstä tukitoimet kirjataan hänen henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaansa ja niiden toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan säännöllisesti. Tarvittaessa tukea vahvistetaan tai vähennetään.

Mikäli oppimisen tuen keinot eivät riitä todennettujen oppimisvaikeuksien tai muun niihin rinnastettavan syyn vuoksi, opiskelijalla on oikeus erityisopetukseen. Todennetut oppimisvaikeudet ovat esimerkiksi erilaisia neuropsykiatrisia vaikeuksia, jotka on todettu perusopetuksen tai lukio-opintojen aikana. Muu niihin rinnastettava syy voi olla esimerkiksi vaikea elämäntilanne. Koulutuksen järjestäjä tekee hallintopäätöksen opiskelijalle annettavasta erityisopetuksesta. Erityisopetuksen tarve voi ilmetä lukio-opintojen myötä tai opiskelija voi itse (tai alaikäisen opiskelijan huoltaja) pyytää hallintopäätöstä erityisopetuksesta. Koulutuksen järjestäjä arvioi erityisopetuksen antamisen kriteerien täyttymistä ja sen mukaisesti päätös voi olla myönteinen tai kielteinen.

Erityisopetusta antaa erityisopettaja, joka vastaa erityisopetuksen tukitoimien tarpeen arvioinnista ja suunnittelusta. Erona erityisopettajan antamaan oppimiseen tukeen on, että hallintopäätökseen perustuva erityisopetus on systemaattisempaa ja tavoitteet tarkemmin määriteltyjä kuin oppimisen tuessa. Hallintopäätökseen perustuvassa erityisopetuksessa tuki kohdentuu syvällisemmin esimerkiksi opiskelutaitojen ja ajanhallinnan opettamiseen tai toiminnanohjauksen tukemiseen. Opiskelija ja erityisopettaja suunnittelevat tukitoimet yhdessä ja yhteistyössä aineenopettajien ja opinto-ohjaajan kanssa. Erityisopetuksessa pohditaan myös mahdollisia erityisjärjestelyitä ja erilaisia tapoja osaamisen osoittamiseen.

Erityisopetuksessa tehdään tarpeen mukaan yhteistyötä opiskeluhuollon ja opiskelijan mahdollisen hoito- ja kuntoutusverkoston sekä hyvinvointialueen kanssa. Huomioitavaa on, että oppimisen tuesta ja erityisopetuksesta huolimatta opiskelijalla on oltava riittävät edellytykset lukion oppimäärän opinnoista suoriutumiseen. Lukiokoulutuksessa oppimäärän mukaisista tavoitteista ei ole mahdollista poiketa.

Kuopion lukioissa on kehitetty rautalankamalli opintojen etenemättömyyteen puuttumiseen. Opinnot etenevät riittävästi, kun opintopisteitä kertyy kolmen vuoden opintosuunnitelmassa 10-12 jaksoa kohti ja neljän vuoden opintosuunnitelmassa 8-10 opintopistettä jaksoa kohti. Liialliset poissaolot ja keskeytyneet opintosuoritukset vaarantavat henkilökohtaisen opintosuunnitelman toteutumisen. Opintojen etenemättömyyteen puututaan myös silloin, kun hyväksyttyjä opintosuorituksia ei kerry kahden perättäisen jakson aikana.

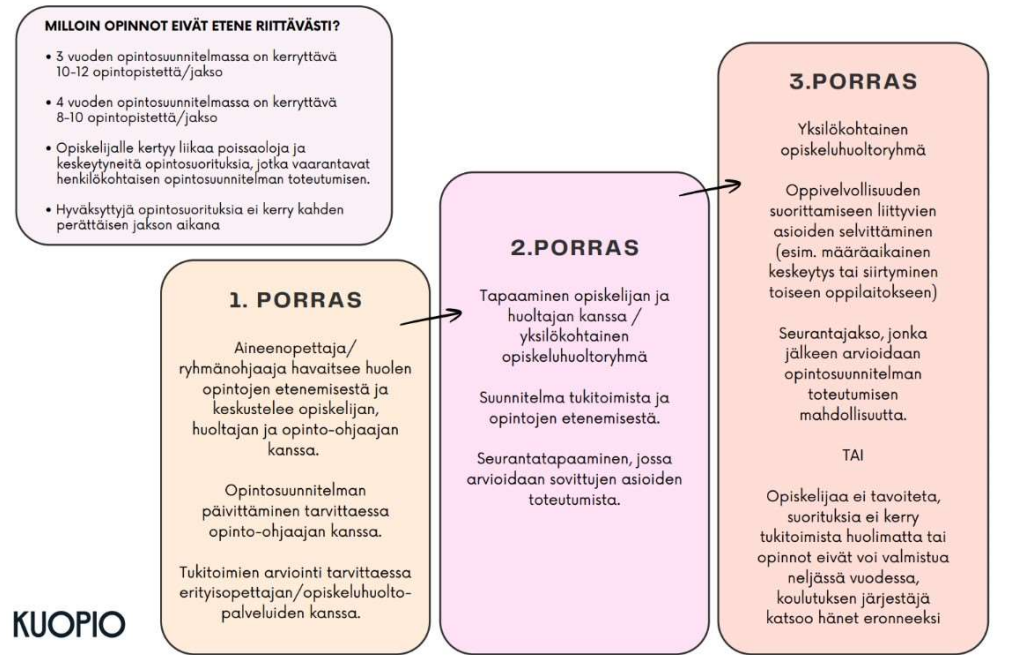
Opintojen etenemättömyyteen puuttumisen ensimmäisessä vaiheessa aineenopettaja tai ryhmänohjaaja havaitsee huolen opintojen etenemisestä ja keskustelee opiskelijan, huoltajan ja opinto-ohjaajan kanssa. Opintosuunnitelmaa päivitetään tarvittaessa opinto-ohjaajan kanssa ja tukitoimia arvioidaan tarvittaessa erityisopettajan/opiskeluhoito-palveluiden kanssa.

Toisessa vaiheessa järjestetään tapaaminen opiskelijan ja huoltajan kanssa tai yksilökohtainen opiskeluhoitoryhmä. Laaditaan suunnitelma tukitoimista ja opintojen etenemisestä. Tietyn ajan kuluttua pidetään seurantatapaaminen, jossa arvioidaan sovittujen asioiden toteutumista.

Lupa-lukiopaja otetaan puheeksi tässä toisessa vaiheessa. Opiskelijalle kerrotaan mahdollisuudesta opiskella Lupa-pajalla ja mikäli hän kiinnostuu, Lupa-pajalle ohjautumisprosessi voidaan käynnistää. Lupa-paja sijoittuu puuttumismallin toiseen vaiheeseen, jotta tukitoimia on omassa lukiossa vielä käytettävänä, mikäli Lupa-paja ei ole opiskelijalle mieluisa tai sopiva vaihtoehto.

Kolmannessa vaiheessa pidetään yksilökohtainen opiskeluhoitoryhmä. Siinä selvitetään mahdolliset oppivelvollisuuden suorittamiseen liittyvät asiat, kuten esimerkiksi määräaikainen keskeytys tai siirtyminen toiseen oppilaitokseen. Sovitaan seurantajakso, jonka jälkeen arvioidaan opintosuunnitelman toteutumisen mahdollisuutta. Mikäli opiskelijaa ei tavoiteta, ja suorituksia ei kerry tukitoimista huolimatta tai opinnot eivät voi valmistua neljässä vuodessa, koulutuksen järjestäjä katsoo hänet eronneeksi.

Toimintaohje poissaoloihin ja opintojen etenemättömyyteen Kuopion lukioissa

Lähteet:

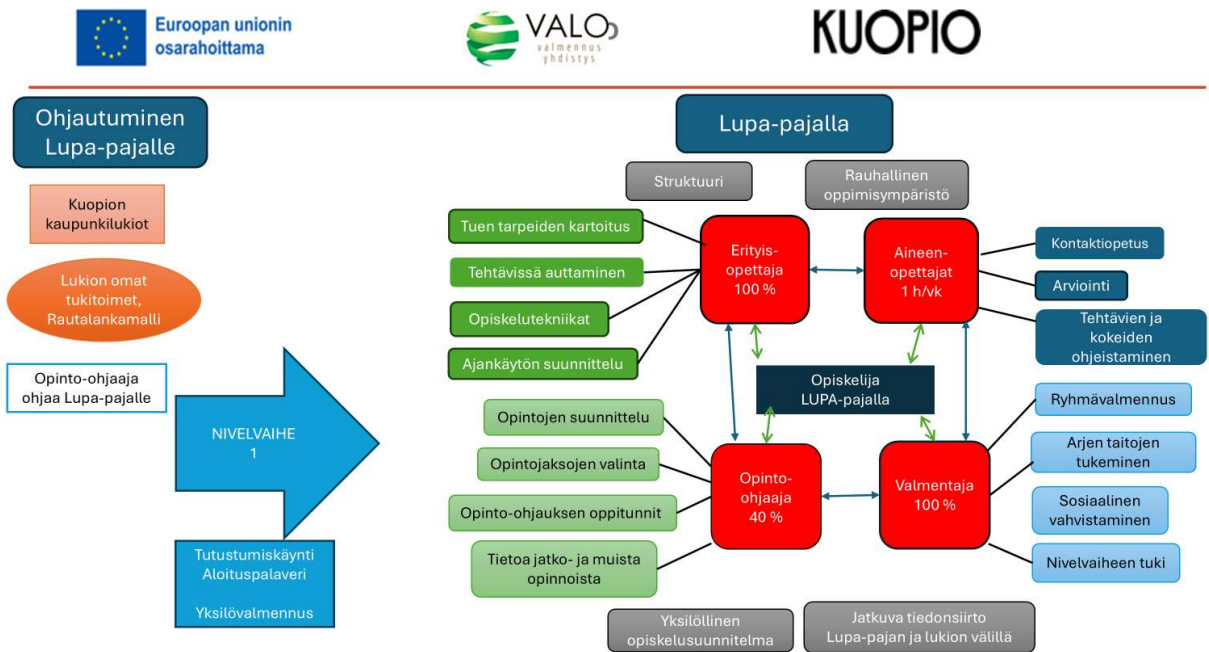
Opetushallitus 2025. Oppimisen tuki ja erityisopetus lukiossa. (<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisen-tuki-ja-erityisopetus-lukiossa>.) Viitattu 23.10.2025.

Ekroth, Anne 2025. Mikä lukiokoulutuksessa muuttuu?

(<https://okm.fi/documents/1410845/232937468/Mit%C3%A4+oppimisen+tuen+uudistukset+muuttavat+lukioiden+arjessa.pdf/d5e5d2bc-9d07-c2ad-ceec-058168bf1769/Mit%C3%A4+oppimisen+tuen+uudistukset+muuttavat+lukioiden+arjessa.pdf?t=1738571638248>) Viitattu 23.10.2025.

Toimintaohje poissaoloihin ja opintojen etenemättömyyteen Kuopion lukioissa. Viitattu 2.12.2025.

4. Lukiopajamalli ja ohjautumisprosessi

Kuopion Lupa-paja sai alkunsa vuonna 2022. Tampereen kaupunki ja Silta Valmennusyhdistys aloittivat lukiopajatoiminnan yhteistyössä, josta moni kaupunki inspiroitui tekemään oman versionsa. Kuopion kaupunki haki rahoitusta Opetushallitukselta lokakuussa 2022 ja rahoituksen myöntämisen myötä suunnittelutyötä tehtiin hieman jo toukokuussa 2023. Varsinaisesti paja sai kuitenkin alkunsa elokuussa 2023, kun Lupa-paja vuokrasi opiskelutilat Kuopion Palvelualan ammattiopistolta (PAOK) ja työntekijät pääsivät järjestelemään opiskelu ympäristöä. Elo-syyskuun ajan pajan erityisopettaja, valmentaja ja opinto-ohjaaja suunnittelivat tiloja, kehittivät ohjautumisprosessia ja pajan toimintaa sekä kävivät tutustumassa Tampereen lukiopajaan paikan päällä.

Ensimmäinen lukuvuosi 2023-2024 toteutettiin kahden hankkeen yhteistyönä; Kuopion kaupungin (Opetushallituksen rahoittaman) Takaisin yhteiselle lukiopolulle -hankkeen ja ESR+ -osarahoitteisen Lupaus-hankkeen yhteisvoimin. Asiakastyö Lupaus-hankkeessa alkoi 6.9.2023 päätöteutuksen osalta. Osatoteutus aloitti asiakastyön 1.8.2024 Opetushallituksen hankkeen rahoituksen päättymisen jälkeen.

Ohjautumisprosessista lukiopajalle pyrittiin tekemään alusta alkaen tekemään sellainen, joka palvelee selkeästi niin opiskelijaa, hänen tukiverkkojaan kuin häntä ohjaavia lukion toimijoita. Ohjausprosessin tavoitteena oli havainnollistaa, kuinka lukiopaja tukee opiskelijan opintoja ja millä tavoin hänen opintojaan seurataan niin lukiopajajakson aikana kuin sen jälkeen.

Lukiopajan kohderyhmä muodostui hankesuunnitelman mukaisesti Kuopion keskusta-alueen lukioissa opiskeleviin nuoriin sekä aikuislukion oppivelvollisiin opiskelijoihin. Lupaus-hankkeen kohderyhmää olivat kaikki Kuopion lukiot, mutta viherkampuksen opiskelijoille lukiopajamalli ei toiminut pitkän välimatkan vuoksi. Aikuislukioilla tarvetta olisi ollut isommallekin joukolle, mutta raja päätettiin vetää oppivelvollisiin resurssien vuoksi.

Lupa-pajan opinto-ohjaajan konsultointi

Lupa-paja otettiin puheeksi opiskelijan kanssa yleensä siinä vaiheessa, kun opinnot eivät sujuneet toivotusti. Useimmiten poissaoloja oli kertynyt runsaasti ja opintojaksoja mahdollisesti keskeytynyt. Ryhmänohjaaja ja opinto-ohjaaja olivat keskustelleet opiskelijan kanssa opintojen tilasta. Opiskelija oli mahdollisesti tavannut myös kuraattorin ja erityisopettajan. Yksilökohtainen opiskeluhuoltoryhmä oli ehkä kokoontunut. Kun lukion omat tukitoimet eivät tuntuneet riittäville, opinto-ohjaaja tai erityisopettaja keskusteli opiskelijan luvalla Lupa-pajan opinto-ohjaajan kanssa opiskelijan siirtymisestä Lupa-pajalle. Näin edettiin Kuopion lukiodien opintojen etenemättömyyden rautalankamallin mukaisesti (ks. Artikkelit 3 Oppimisen tuki lukiossa).

Nivelvaihe 1

Opiskelijan toivottiin aina käyvän tutustumassa Lupa-pajaan ennen päätöstä sinne siirtymisestä. Tutustuminen räätälöitiin opiskelijan toiveiden ja aikataulujen mukaisesti vähintään yhden päivän ja enintään yhden viikon mittaisena. Kun tutustumisjakson jälkeen siirtymispäätös pajalle oli tehty, pidettiin aloituspalaveri, johon Lupa-pajan työntekijöiden lisäksi kutsuttiin opiskelija, alaikäisen opiskelijan huoltaja sekä oman lukion opinto-ohjaaja ja mahdollisesti erityisopettaja. Lisäksi palaveriin kutsuttiin myös opiskelijan olemassa olevia muita tukipalveluita, mikäli se nähtiin tarpeelliseksi. Joskus aikataulullisista syistä palaveri pidettiin ennen tutustumisjaksoa. Siirtyminen Lupa-pajalle pyrittiin ajoittamaan jakson vaihtumisajankohtaan opintojen rytmittämisen vuoksi, mutta tässä oltiin tarpeen ja pajan tilanteen mukaan joustavia. Opiskelijan siirtymisestä Lupa-pajalle ilmoitettiin oman lukion rehtorille, ryhmänohjaajalle, opinto-ohjaajalle ja erityisopettajalle. Mikäli siirtymisessä Lupa-pajalle oli viivettä, opiskelijalle tarjottiin mahdollisuutta yksilövalmennukseen.

Lupa-pajalla

Opiskelijan siirryttyä Lupa-pajalle hän suunnitteli opintonsa pajan opinto-ohjaajan kanssa. Opinto-ohjaaja suositteli opintojen kokonaistilanteen perustella 1-3 opintojaksoa opiskeltaviksi Lupa-pajalla. Pääpaino oli pakollisilla, yleisesti ylioppilaskirjoituksiin valittavilla oppiaineilla, kuten äidinkieli, matematiikka, ruotsi ja englanti. Näissä aineissa Lupa-pajalla kävi aineenopettaja, joten tuki oli vahvempaa kuin muissa aineissa.

Opiskelijan edistymistä seurattiin ja tarvittaessa hänen kanssaan keskusteltiin esimerkiksi poissaoloista ja lisätuen tarpeista. Matalalla kynnyksellä pidettiin moniammatillinen palaveri, jossa keskusteltiin tilanteesta. Mikäli Lupa-paja ei vaikuttanut tuovan toivottua parannusta nuoren tilanteeseen, pohdittiin yhdessä mahdollisia vaihtoehtoja; olivatko lukio-opinnot edelleen toiveissa vai oliko herännyt ajatuksia muista opinnoista ja oliko opiskelu ylipäänsä nykytilanteessa mahdollista voimavaroihin nähden. Lupa-pajalta sai ohjausta myös muihin oppilaitoksiin ja niiden hakuprosesseihin tutustumiseen. Mikäli opiskelijan tilanne ei mahdollistanut opintojen etenemistä, hänet ja huoltaja ohjattiin yhteistyössä hakemaan oppivelvollisuuden keskeytystä, jotta lukion maksutonta suorittamisaikaa säästyä aktiiviseen opiskeluun.

Lupa-pajan kokonaisvaltainen valmennus- ja tukimalli perustui siihen, että opiskelijan kanssa työskenteli samanaikaisesti ja samassa tilassa moniammatillinen tiimi. Tällöin nuoren tilanne näyttäytyi reaaliajassa kaikille ja eri alojen ammattilaiset muodostivat oman käsityksensä tilanteesta. Tukitoimet suunniteltiin yhdessä, jolloin eri näkökulmat tulivat monipuolisesti esille nuoren parhaaksi. Päivän aikana moniammatillinen tiimi pystyi reagoimaan nuoren tilanteeseen välittömästi ja käsittelemään asiat ilman viivettä.

5. Opiskelu lukiopajalla

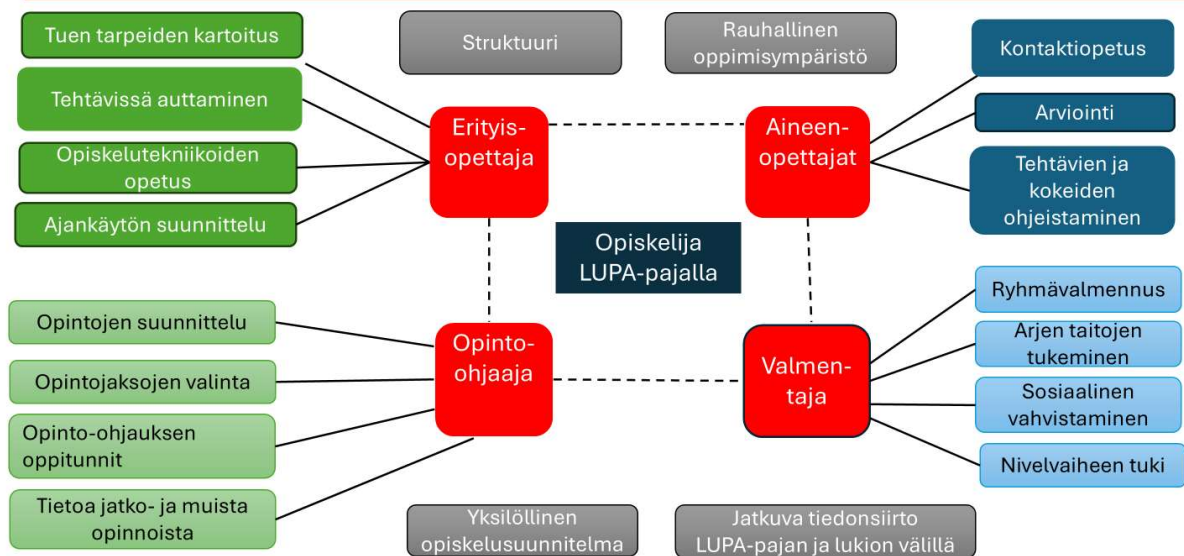
Opiskelija LUPA-pajalla

Euroopan unionin
osarahoittama

KUOPIO

Lupa-pajalla opiskelija sai yksilöllistä ja vahvaa tukea opintoihin. Jokaiselle tehtiin yksilöllinen opiskelusuunnitelma, jossa otettiin huomioon opintojen tilanne, nuoren elämäntilanne ja jaksaminen. Erityisopettaja, opinto-ohjaaja, valmentaja sekä viikoittain käyneet aineenopettajat työskentelivät opiskelijan tukena. Lisäksi tehtiin yhteistyötä laajan moniammatillisen joukon kanssa.

Tarkoituksena oli rauhoittaa tilanne, vähentää opiskelustressiä ja kerätä voimavaroja arkeen ja opiskeluun. Ote opiskeluun pyrittiin kuitenkin säilyttämään, ja siksi opintoja pyrittiin kaikin tavoin edistämään lukiopajallakin edes vähän. Opintojakso oli mahdollista suorittaa Lupa-pajalla käyvälle aineenopettajalle tai verkkokurssina.

Opinnot suunniteltiin toteutettaviksi kokonaisuudessaan Lupa-pajalla. Kokeilut, joissa opiskelija opiskeli aluksi Lupa-pajalla ja kävi sen lisäksi omalla lukiollaan joillakin tunneilla, eivät osoittautuneet hyviksi ratkaisuksiksi. Kahdessa paikassa opiskelu verotti liikaa voimavaroja ja jaksamista sekä aiheutti lisääntyviä poissaoloja. Kun siirtyä takaisin omaan lukioon lähestyi, voitiin sieltä ottaa yksi tai kaksi opintojaksoa suoritettavaksi, jotta opiskelija sai hallitusti kokeilla, miltä omassa lukiossa opiskelu taas tuntui.

Lupa-pajalla erityisopettajalla oli päävastuu opiskelun ja oppimisen tukemisesta. Opiskelijan tuen tarpeista keskusteltiin ja mietittiin yhdessä sopivia opiskelutapoja ja tukimuotoja. Erityisopettaja piti yhteisiä opiskelutekniikoihin, ajankäyttöön ja motivaatioon liittyviä opetustuokioita. Opiskelun haasteet ja opiskelutaidot olivat hyvin erilaisia ja jokaiselle opiskelijalle pyrittiin löytämään yksilöllisesti sopivin tapa opiskella. Pienen opiskelijamäärän ansiosta jokainen sai yksilöllistä apua ja tukea. Myös kokeet tehtiin yksilöllisen aikataulun mukaan. Lukiossa kokeet tehdään päättöviikolla, mutta Lupa-pajalla kokeet tehtiin opiskelijalle parhaiten sopivana ajankohtana. Oppikirjoina sai käyttää sekä sähköisiä että paperisia kirjoja. Aineenopettaja suunnitteli opintojakson sisällöt ja tehtävät opiskelijan tavoitteleman arvosanan mukaan. Opettajat vierailivat Lupa-pajalla kerran viikossa, mutta olivat koko ajan käytettävissä kysymyksiä ja lisäohjeita varten.

Lupa-pajan opinto-ohjaajan päävastuulla oli opintojen suunnittelu yksilöllisesti opiskelijoiden kanssa. Koska suurin osa opiskelijoista oli pajalla vähintään kahden jakson ajan, saivat he opintoja valmiiksi eri tahtiin. Aina, kun opiskelija sai opintojakson valmiiksi, hän suunnitteli yhteistyössä opinto-ohjaajan ja erityisopettajan kanssa seuraavat pajalla suoritettavat opinnot. Opinto-ohjaaja pystyi myös omalta osaltaan auttamaan opintojen edistymisessä katsomalla yhdessä opiskelijan kanssa ohjeistuksia ja tehtävänantoja.

Oppimisympäristönä Lupa-pajasta pyrittiin tekemään mahdollisimman viihtyisä ja keskittymistä tukeva. Käytössä oli vastamelukulokkeita, sermejä, stressileluja ja erilaisia mahdollisuuksia valita omaa keskittymiskykyä parhaiten tukeva paikka. Ryhmätilan lisäksi opiskelijoiden käytössä oli yksilötila. Toiminnanohjausta ja keskittymistä tuki samanlaisena toistuva päiväohjelma, jossa aamupäivä opiskeltiin ja ruokailun jälkeen iltapäivä oli varattu ryhmävalmennukselle.

Lupa-pajan opiskelijoilla oli opiskeluhistoriassaan paljon poissaoloja, johtuen muun muassa sekaisin olevasta vuorokausirytmistä, univaikeuksista ja erilaisista ahdistuksen aiheuttamista sosiaalisista rajoitteista. Arkirytmien palauttamiseen kiinnitettiin Lupa-pajalla erityistä huomiota. Aikataulujen noudattamiseen kannustettiin, mutta korostettiin, että päivittäinen Lupa-pajalla käyminen on tärkeää, vaikka joskus tulisikin myöhässä. Työntekijät tekivät tarvittaessa herätyssoiton opiskelijalle tai menivät häntä vastaan Lupa-pajalle tullessa.

Opiskelijoille, joilla jaksaminen oli suuri haaste, voitiin tehdä sopimus lyhennetystä, kolmipäiväisestä kouluviikosta. Katsottiin, että vähemmän kuin kolme viikottaista päivää Lupa-pajalla ei voisi tuoda tavoiteltua hyötyä opiskelijalle. Kaikessa opiskelijaa koskevissa asioissa pyrittiin löytämään henkilökohtaiset, toimivat ja nuorta parhaiten tukevat ratkaisut.

6. Menetelmät minäpystyvyyden vahvistamiseksi ja koulutusosallisuuden tehostamiseksi

Opiskelujen sujumiseen vaikuttaa tietojen ja taitojen lisäksi vahvasti myös nuoren käsitys itsestään opiskelijana ja usko suoriutumismahdollisuuksiinsa. Heikko (akateeminen) itsetunto tai liika vaativuus itseään kohtaan saattaa aiheuttaa opiskelun välttelyä epäonnistumisen pelossa. Oikeanlainen minäpystyvyyden tunne puolestaan toimii kannustimena opiskelussa ja antaa sitkeyttä ja pitkäjänteisyyttä työskentelyyn.

Opiskelurutiinit ja oppimisen taidot

Opiskelun ja oppimisen tuen lisäksi Lupa-pajalla pyrittiin vahvistamaan opiskelijoiden minäpystyvyyden tunteita positiivisella palautteella sekä tuomalla esiin ja keskusteluun erilaisia opiskelumotivaatioon ja minäpystyvyyteen vaikuttavia asioita. Erityisopettaja piti opetus- ja keskustelutuokioita, joissa tarkastelun alla olivat muun muassa ajankäytön suunnittelu, erilaiset opiskelutekniikat, keskittyminen ja opiskelun oheistaidot. Opinto-ohjaaja pyrki opintojen suunnittelun kautta tuomaan esille sen, että vaikka opinnot viivästyisivät, on niiden suorittaminen edelleen mahdollista.

Opiskelurutiinien ja ajankäytön selkeyttäminen ja noudattaminen oli monelle opiskelijalle haasteellista. Aika tuntui kuluvan, mutta tehtävät eivät edenneet. Tarkan päivittäisen opiskeluaikataulun laatiminen selkeytti ajankäyttöä ja auttoi jäsentämään opiskelun vaatimaa aikaa. Opiskelijoita ohjattiin huomaamaan onnistumiset sekä tunnistamaan ja tunnustamaan omat vahvuutensa. Itsensä vähättelyn sijaan heitä kannustettiin iloitsemaan osaamisestaan. Itselleen sopivien opiskelu- ja oppimistapojen löytäminen sujuvoitti opiskelua ja lisäsi motivaatiota.

Koulutusosallisuutta tehostettiin keskustelemalla opiskelijan käsityksestä itsestään opiskelijana ja lukiolaisena. Tarkasteltiin hänen sitoutumistaan opintoihin ja tavoitteiden selkeyttä; oliko hänen opiskelunsa selkeän päämäärätietoista ja valmistumiseen tähtäävää, vai oliko opiskelijaidentiteetti heikko ja tavoitteet jäsentymättömiä. Opintojen sujumisen kannalta oli merkitystä sillä, oliko opiskelu tavoitteellista vai kokiko nuori vain ajautuneensa lukioon, eikä opiskelulla ollut selkeitä tavoitteita ja päämääriä. Mikäli nuori koki, ettei lukio ollut hänelle sopiva paikka, pyrittiin hänelle ohjauksen ja valmennuksen kautta löytämään sopivampi oppilaitos järjestämällä esimerkiksi henkilökohtaisesti räätälöityjä tutustumisia oppilaitoksiin ja hakeutumalla sopiviin opintoihin jatkuvan haun kautta. Näin pyrittiin siihen, että opiskelija kokisi opintojen olevan itselleen mieluisat ja motivoituisi suorittamaan ne loppuun asti.

Ohjaus ja itsetuntemuksen vahvistaminen

Opiskelijan minäpystyvyyttä pyrittiin tukemaan erilaisten harjoitusten kautta myös opinto-ohjauksen oppitunneilla. Oppitunneilla keskityttiin vahvuuksiin, mielenkiinnon kohteisiin ja tulevaisuuden suunnitteluun ryhmävalmennuksen viikkoteemojen mukaisesti. Opinto-ohjaajan kanssa voitiin käydä läpi esimerkiksi omia arvoja, väittämiä omaan tulevaisuuteen liittyen tai luoda erilaisia kollaaseja tulevaisuuden yhteiskunnan näkökulmasta. Osalle opiskelijoista teetettiin ohjauksen oppitunnilla RSMP-koulumotivaatioprofiilit. Profiilin tarkoituksena oli lisätä opiskelijan itsetuntemusta, ymmärrystä omien valintojen tekemiseen ja auttaa havainnoimaan, millaiset asiat häntä motivoivat elämässä. Profiili teetätettiin niille opiskelijoilla, jotka olivat olleet sitoutuneita pajan toimintaan ja joilla ei ollut akuuttia kriisiä meneillään. Opinto-ohjaaja kävi jokaisen opiskelijan kanssa läpi henkilökohtaisen ohjauskeskustelun, jossa profiili käytiin tarkasti läpi ja pohdittiin sen

avulla oman elämän motivaatiotekijöitä. Moni opiskelija koki profiilin purkukeskustelun jälkeen siitä olleen hyötyä itsetuntemuksen lisäämisessä.

Nuorelle on koulutusosallisuuden kannalta tärkeää, että hän tuntee voivansa vaikuttaa omia opintojaan koskeviin asioihin ja kokee tulevansa kuulluksi. Aktiiviseen osallistumiseen kannustaminen lisää myös sitoutumista opiskeluun ja oppilaitokseen. Lupa-pajalla opiskelijoilta kysyttiin heidän mielipidettään ja ideoitaan kaikissa mahdollisissa tilanteissa. Vaikka säännöt ja toimintatavat olivat osa lukiopajan toimintaa, kannustettiin nuoria esittämään vaihtoehtoisia toimintatapoja ja ehdottamaan uusia ideoita. Opiskelijat otettiin myös mukaan opintojensa suunnitteluun ja sen pohtimiseen, miten opinnot olisi hyvä rytmittää niin Lupa-pajalla kuin lukiossa ollessa valmistumisen näkökulmasta. Opiskelijat suunnittelivat tammikuussa alustavat opinnot seuraavalle lukuvuodelle ja tekivät ohjatusti lukujärjestykset huhti-toukokuussa yhdessä opinto-ohjaajan kanssa. Näin he saivat yksilöllistä ohjausta omien opintovalintojensa suhteen enemmän kuin tavallisen päivälukion puolella. Yksilöllisyyden kautta pystyttiin myös vahvistamaan uskoa siihen, että lukio-opinnot saataisiin suoritettua tavoiteaikataulussa.

Itsetuntemuksen ja minäpystyvyyden vahvistamiseen pyrittiin myös yksilö- ja ryhmävalmennuksessa. Valmennuksessa keskityttiin luomaan nuorille mahdollisuus löytää omia vahvuuksiaan sekä tukemaan heidän itsetuntonsa vahvistumista opinnoissa sekä arkielämässä. Useimmilla nuorilla usko itseensä ja oman resilienssin vahvistuminen auttoi ylläpitämään toimintakykyä sekä lisäämään toiveikkuutta vastaan tulleissa haasteissa. Ryhmävalmennuksessa harjoiteltiin toiminnallisten menetelmien kautta ryhmätyötaitoja ja vuorovaikutusta ennalta tuntemattomien opiskelutovereiden kanssa. Perjantaiset peli-iltapäivät toivat esille monia uusia rooleja ryhmässä, kun kilpailuhenkiset nuoret taistelivat itsensä pelien äärellä voittoon. Rohkeus osallistua keskusteluun ryhmässä kasvoi. Se, että nuoria kannustettiin pyytämään rohkeasti apua, loi nuorille tilaisuuden avoimeen keskusteluun heidän kanssaan työtä tekevien ammattilaisten välillä. Ryhmä- ja yksilövalmennus sekä opiskelun ja oppimisen tuki tarjosivat yhdessä nuorelle vahvan moniammatillisen tuen elämän eri osa-alueille.

7. Ryhmävalmennus Kuopion lukiopajalla

Kuopion lukiopajan ryhmävalmennus on ollut kiinteä osa lukiopajatyöskentelyä. Ryhmävalmennus on opinnollistettu ja jokainen opiskelija sai ryhmävalmennukseen osallistumisesta kaksi opintopistettä Lupa-pajajakson ajalta. Ryhmätoiminta on tarjonnut opiskelijoille mahdollisuuden vahvistaa erilaisissa tilanteissa tarvittavia taitoja, sekä mielekästä tekemistä lukio-opintojen rinnalle, ryhmävalmennusta on ollut jokaisena koulupäivänä kaksi tuntia. Ryhmävalmennuksen sisällöt koostuivat muun muassa erilaisista elämän hallintaan ja mielenterveyteen liittyvistä teemoista sekä osallistumisen vahvistamisesta. Ryhmävalmennuksen ohjelmaa on suunniteltu yhdessä opiskelijoiden kanssa, ja toimintaa on luotu ryhmän tarpeiden ja toiveiden pohjalta. Jaksojen alussa on keskusteltu opiskelijoiden kanssa ryhmävalmennuksesta ja sen tavoitteista, sekä pyydetty ideoita siitä, mitä he toivoisivat valmennukselta. Ajatusten vaihtoa opiskelijoiden kanssa ryhmävalmennuksen sisällöstä on käyty läpi valmennusjakson, ja nuorilla heränneitä toiveita on otettu huomioon mahdollisuuksien mukaan. Lisäksi valmennuksessa on hyödynnetty erilaisia valtakunnallisia teemaviikkoja sekä paikallisia tapahtumia. Lukiojaksojen päättöviikoilla opiskelijat ovat saaneet toivoa haluamaansa ohjelmaa ja toiveiden pohjalta on pyritty mahdollistamaan erilaisia aktiviteetteja mm. keilaamista, pakohuone, retkiä, sekä muita erilaisia kokemuksia. Päättöviikoilla jokainen sai myös tuoda osallisuuspuuhun oman onnistumisensa jakson ajalta.

Ryhmävalmennuksen suunnittelussa on hyödynnetty viikoittain vaihtuvia sosiaalisen vahvistamisen teemoja, ja valmennuskertojen ohjelmaa on suunniteltu teeman ympärille. Teemoina ovat olleet mm. hyvinvointi ja jaksaminen, stressi ja palautuminen, arkikuviot, päivärytmi ja itsetuntemus. Toisinaan valmennuksessa on hyödynnetty myös jo valmiita teemaviikkoja mm. Lapsen oikeuksien viikko. Ryhmävalmennuksen ohjelmaa on järjestetty monipuolisesti teemojen sisällä erilaisia yksilöllisiä harjoitteita hyödyntäen, keskustellen sekä erilaisia toiminnallisia menetelmiä käyttäen. Ryhmävalmennuksessa on käytetty myös projektiluonteisia menetelmiä, joihin on käytetty enemmän aikaa ja nuoret ovat voineet hyödyntää jokaisen yksilöllistä osaamista. Kevään isompana projektina on ollut muun muassa nuorten oman musiikkikappaleen tekeminen ja äänittäminen.

Tavoitteet

Ryhmämuotoisen valmennuksen tavoitteena on ollut sosiaalisten suhteiden vahvistaminen ja osallisuuden lisääntyminen sekä vertaistuen saaminen yhdessä käytyjen keskusteluiden ja jaettujen kokemusten pohjalta. Ryhmävalmennuksessa on ollut käytössä turvallisen tilan periaatteet, minkä tarkoituksena on ollut luoda ryhmään turvallinen tunnelma ja jokaiselle mahdollisuus osallistua toimintaan omana itsenään. Ohjaajan vastuulla on ollut varmistaa turvallisen tilan toteutuminen ryhmässä. Turvallisemman tilan periaatteet on laadittu yhdessä opiskelijoiden kanssa, ja näin on voitu varmistaa jokaisen vaikuttaminen ja kuulluksi tuleminen sekä sitoutuminen yhdessä sovittuihin toimintatapoihin. Opiskelijoiden kanssa yhdessä laadittuihin turvallisemman tilan periaatteisiin on kuulunut muun muassa: toisten rajojen kunnioittaminen/mitä tapahtuu lukiopajalla jää lukiopajalle/jokainen saa olla oma itsensä lukiopajalla/kaikkien mielipiteet ovat yhtä tärkeitä/tehdään ja opitaan yhdessä.

Ryhmävalmennuksessa hyödynnetyssä voimavaralähtöisessä työotteessa lähtökohtana on ollut nuoren kyky tehdä asioita itse. Työskentelyssä keskitytään nuoren omiin vahvuuksiin ja ratkaisujen mahdollisuuksiin. Ryhmävalmennuksessa keskeistä ovat nuorilähtöisyys sekä dialoginen ja kohtaava vuorovaikutus. Voimavaralähtöinen työskentely suuntautuuikin tulevaisuuden tavoitteiden saavuttamiseen, ei vain menneiden ja nykyisten

ongelmien korjaamiseen. Tavoitteena on ollut vahvistaa nuorten pystyvyyttä, mahdollistaa muutos sekä edistää kasvua ja kehittymistä. Nuoret pystyivät itse määrittämään oman osallisuutensa tason, minkä verran halusivat kertoa itsestään ja ajatuksistaan tai kokiko nuori enemmän tarvetta olla hiljaa ja kuunnella muita nuoria. Jokaisella oli mahdollisuus tulla kuulluksi, ja tuoda esiin omat ajatuksensa.

Ryhmävalmennuksessa on hyödynnetty erilaisia toiminnallisia menetelmiä, sekä yhdessä tekemistä. Toiminnallisten menetelmien avulla on pyritty vahvistamaan jokaisen osallistujan roolia toimia aktiivisemmin ryhmän jäsenenä. Sosiaalinen vahvistaminen tarkoittaa toimintaa, jolla pyritään vahvistamaan nuorten ja ryhmän sosiaalisia taitoja, osallisuutta ja toimintakykyä. Sosiaalisen vahvistamisen taustalla on ennaltaehkäisevä ja arkea tukevan tekemisen tarjoaminen nuorille. Käytännössä sosiaalinen vahvistaminen on näkynyt lupapajalla esimerkiksi vuorovaikutustaitojen harjoitteluksena erilaisten keskustelu- ja kysymyskorttien avulla, ryhmään kuulumisen kokemuksen vahvistamisena, erilaisten pelien ja yhdessä tekemisen kautta. Lukiopajalla pohditaan ja harjoitellaan myös erilaisia arjen taitoja. Arjen taitojen harjoittelusta on toteutettu muun muassa ajanhallinnan ja aikataulujen suunnittelemisella ja harjoitteluksella, toisinaan on innostuttu leipomisesta ja ruuanlaitosta, sekä vierailtu erilaisissa kohteissa ja tapahtumissa, kuten Kuopion kaupungin museoissa.

Lähteet:

<https://www.oph.fi/fi/tietoa-meista/turvallisemman-tilan-periaatteet>

Kettunen R, Kähäri-Wiik, K, Vuori-Niemelä A, Ihalainen J: Kuntoutumisen mahdollisuudet, WSOY Oy, Helsinki 2011

8. Yksilövalmennuksella kohti nuoren omannäköistä arkea

“Kiitos kaikesta. Teette tärkeää työtä. Olen kokenut yksilövalmennuksen hyvänä ja tarpeellisena.”

Yksilövalmennuksessa toteutimme säännöllisiä tapaamisia nuorten kanssa, jolloin tapaamiset rakennettiin nuoren kanssa yhdessä hänen sen hetkisiin tarpeisiin vastaavaksi. Valmennuksessa nuoren toiveet ja tarpeet olivat keskiössä, jonka kautta sosiaalisen vahvistamisen eri keinoin tuettiin nuoren toimijuutta, voimavaroja, koulutusosallisuutta sekä lukio-opinnoissa pysymistä.

Yksilövalmennukseen ohjautuneet nuoret olivat useimmat siirtymävaiheessa Lupa-pajalta omalle lukiolle, aikuislukioon tai joidenkin nuorten kohdalla lukion keskeytys sekä sairausloma oli ajankohtainen. Valmennuksella tarjosimme nuorille nuoren tarpeisiin vastaavaa tukea, jolloin valmennuksen kesto vaihteli 1-6 kuukauden välillä. Näin pystyimme olemaan nuoren prosessissa vahvana tukena sekä rinnalla kulkijana.

Keskimääräisesti yksilövalmennustapaamiset toteutuivat nuorten kanssa kerran viikossa yhden tunnin ajan. Tapaamiset järjestettiin Valo-Valmennuksen tiloissa tai jalkauduimme nuoren tarpeiden mukaan lähiympäristön palveluihin tai ulkoilemaan hyödyntäen ympärillä olevia ulkoilumahdollisuuksia.

Yksilövalmennuksella rinnalla kulkevaa tukea nuorelle

Valmennukset toteutettiin säännöllisin tapaamisin, tavoitteellisesti sekä voimavaralähtöisesti nuoren tilanne ja tuen tarve huomioiden. Yhtenä tavoitteena valmennukselle oli tarjota rinnalla kulkevaa tukea ennen lukiopajalla siirtymistä tai lukiopajalta omalle lukiolle palaamiseen. Rinnalla kulkeva tuki yksilövalmennuksen keinoin mahdollisti nuoren ja ohjaajan tiiviin yhteistyön. Rinnalla kulkevalla tuella ohjaaja ja nuori yhdessä asettivat tavoitteet toiminnalle, joita kohti nuori tavoittelisi vahvan tuen, ohjauksen sekä toiminnallisuuden keinoin.

Valmennusta toteutettiin myös lukiopajan ajalle, opintojen edistämisen ja loppuun saattamisen rinnalle, sairausloman sekä opintojen keskeytyksen ajalle. Yksilövalmennuksella nuoren tilanne huomioiden mahdollistettiin tulevaisuuden suunnitelmien pohdinta, tavoitteiden asettaminen nuoren tarpeita vastaaviksi sekä ympärillä olevan verkoston ja palveluiden hyödyntäminen monipuolisesti.

Nuoren näköinen valmennuspolku

Valmennuksen alussa kävimme nuoren alkutilanteen läpi kokonaisvaltaisesti, jolloin lähtökohtana oli kartoittaa ne asiat, mitä nuori itse sanoitti tuen tarpeekseen. Valmennuksen alkaessa lähdimme nuoren kanssa yhdessä tavoitteellisesti rakentamaan valmennuksen sisältöä.

Valmennuksen aikana esille nousi arjen sekä opintojen aikatauluttaminen, johon hyödynsimme nuoren itse tekemää kalenteria, joka askarrettiin valmennuksien aikana sekä ajankäyttöympyrää. Voimavaratyöskentely ja minäpystyvyys korostuivat useasti nuorten sanoittamana, johon hyödynsimme luovaa tekemistä sekä erilaisia materiaaleja löytää omia vahvuuksia sekä voimavaroja lisääviä elementtejä elämään.

Yksilövalmennuksessa toiminnallisuutta hyödyntäen lähdimme rakentamaan erilaisia tavoitteita nuoren senhetkisiin tarpeisiin vastaavaksi ja etsimme sopivia toiminnallisia ratkaisuja asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Toiminnallisuuden rinnalla kulki keskustelu sekä verkostotyö. Tällä kokonaisuudella rakensimme nuoren ja valmentajan välille kahdenkeskistä vuorovaikutusta,

luottamusta sekä tasavertaista kohtaamista. Tapaamisissa työvälineinä hyödynsimme muun muassa askartelua, lautapelejä, erilaisia voimavaralähtöisiä kortteja, maalaamista ja ulkoilua.

Valmennuksissa toiminnallisuuden kautta hyödynsimme voimavaratyöskentelyä, arjen rytmittämistä, aikatauluttamista, sosiaalisten taitojen harjoittelua sekä ohjausta opiskelun tueksi sekä jatko-opintojen selvittelyyn. Voimavaratyöskentelyn kautta useimmat nuoret saivat sanoittaa erilaisten korttien kautta omia vahvuuksiaan, tunteita ja ajatuksia. Kortteja hyödyntäen saimme keskusteluissa nuorten ajatuksia puhuttua ääneen turvallisessa ja luottamuksellisessa ympäristössä. Keräsimme esille tulleita vahvuuksia ja kehittämisen kohtia nuorten kanssa paperille ylös sekä lähdimme asettamaan tavoitteita niiden ympärille tukemaan minäpystyvyyttä.

Kädentaidoilla nuoret saivat tuoda omaa osaamistaan näkyväksi. Luovan tekemisen kautta myös lähdimme etsimään nuorelle sopivaa tekemistä arkeen, joka lisäisi myös vapaa-ajalla nuoren hyvinvointia sekä voimavaroja.

Yksilövalmennuksella tarjosimme myös rinnalla kulkevaa tukea sekä tukea tulevaisuuden polkuihin. Yksilövalmennuksen päättyessä nuoren siirtymä oli hallittua ja suunniteltua. Useimmat nuoret palasivat takaisin omaan päivä- tai aikuislukioon. Niiden nuorten kohdalla, jotka eivät lukio-opintoihin palaneet, pohdimme kolmannen sektorin palveluita, erilaisia koulupolkuja tai muita palveluja, jotka tukevat nuoren eteenpäin menemistä sekä senhetkistä tilannetta. Tavoitteena oli tarkastella nuoren tilannetta kokonaisvaltaisesti ja miettiä nuoren tilanteeseen sopivaa polkua.

Yksilövalmennuksen ytimessä sosiaalisen vahvistamisen teemat sekä sosiaalipedagoginen työote

Nuoren kanssa yhteistyössä toteutimme sosiaalisen vahvistamisen teemoja, jotka tukevat keskeisten elämäntaitojen kehittymistä. Sosiaalisen vahvistamisen kautta tavoitteena oli vahvistaa ja edistää nuoren itsetuntemusta, sosiaalisia taitoja, arjenhallintaa, opiskelu- ja työvalmiuksia. Lisäksi pyrkimyksenä oli vahvistaa nuoren mahdollisuuksia vaikuttaa oman elämänsä kulkuun ja lisätä luottamusta mahdollisista haasteista selviytymiseen.

Sosiaalisen vahvistamisen kautta vahvistimme nuoren minäpystyvyyttä, kykyjä sekä halua vaikuttaa oman elämänsä kulkuun. Toteutimme valmennuksessa toiminnallisuuden sekä mielekkäiden tehtävien kautta sosiaalisen vahvistamisen teemaa, jonka kautta saimme näkyväksi nuoren voimavarat, vahvuudet sekä mahdollisuuden harjoitella taitoja onnistumisen kautta. Täten lisäsimme nuoren itsetuntemusta, minäpystyvyyttä, tulevaisuuden uskoa sekä realististen tavoitteiden asettamisen taitoa.

Yksilövalmennustapaamisissa toiminnan suuntaviivana toimi sosiaalipedagoginen työote. Valmennuksessa ydinajatuksena oli yhdessä tekeminen samalla rakentaen vuorovaikutusta, luottamusta sekä yhteistyötä. Toiminnallisuudella pysähdyttiin asioiden äärelle ja kohdattiin kiireettömästi, jolloin nuori sai mahdollisuuden löytää uusia näkökulmia tavoitteiden asettamiseen sekä niihin pääsemiseen.

Dialogisuus näkyi valmennuksessa nuoren kohtaamisena omana itsenään sekä samalla luotiin vastavuoroisuuden kokemusta ohjaajan sekä nuoren välille. Tapaamiset toteutuivat nuoren kanssa sovituissa ympäristössä. Valmennuksessa korostettiin luottamuksellisuutta. Valmennuksen aikana käytyt asiat pysyivät vain nuoren ja ohjaajan välisenä, ellei nuoren kanssa toisin sovittu.

Nuori itse sai asettaa rajat, kenelle verkostossa kuuluvalla asioita vietäisiin eteenpäin tarvittaessa. Kaikki nuoreen liittyvät asiat hoidettiin nuoren suostumuksella sekä yhdessä valmennustapaamisten aikana. Yksilövalmennuksella pyrittiin tavoitteellisesti korostamaan nuoren osallisuutta, rakentamaan ja tukemaan minäpystyvyyttä sekä rinnalla kulkevalla tuella pääsemään kohti omia tavoitteita.

Esimerkkimateriaalit:

Voimavarojen viirit https://mieli.fi/wp-content/uploads/2021/07/voimavarojen_viirit.pdf

Omat vahvuudet -materiaali

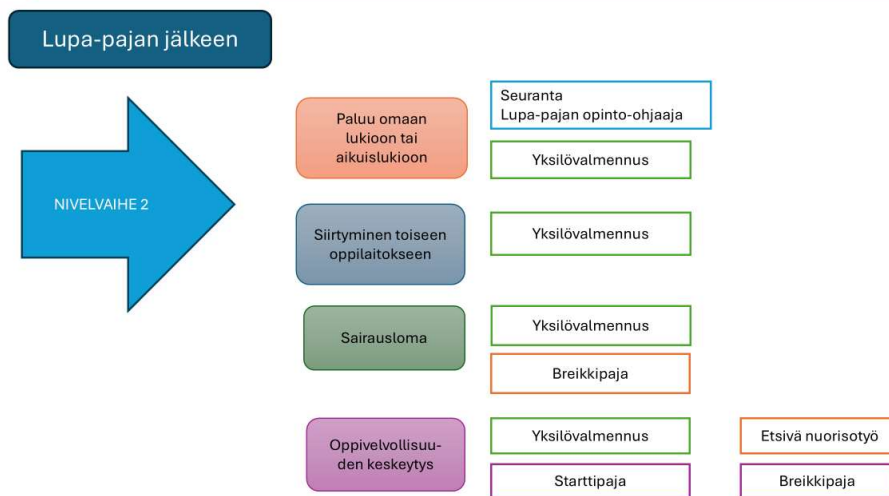
Ajankäyttöympyrä <https://www.mielenterveystalo.fi/fi/omahoito/itsetunto-ja-identiteettipulmien-omahoito-ohjelma/6-tutki-ajankayttoasi>

Lähteet:

Nivala, Elina & Ryyänen, Sanna 2024. Sosiaalipedagogiikka: Kohti inhimillistä yhteiskuntaa ja kestävä elämää. (E-kirja.)

Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry. Mitä on sosiaalinen vahvistaminen?
<https://www.intory.fi/ajankohtaista/uutiset/mita-on-sosiaalinen-vahvistaminen/>

9. Jatkokolut lukiopajan jälkeen

Lukiopajan ensisijaisena tavoitteena oli opiskelijan palaaminen omaan lukioonsa. Aina tämä ei erinäisten syiden vuoksi onnistunut, joten silloin yhdessä pohdittiin nuorelle sopivinta vaihtoehtoa. Vaihtoehtoja olivat muun muassa toiseen lukion vaihtaminen, aikuislukioon siirtyminen, ammatilliseen koulutukseen hakeutuminen tai painavista syistä sairauslomalle jääminen ja oppivelvollisuuden keskeyttäminen.

Nivelvaihe 2

Opiskelijan siirtyessä Lupa-pajalta takaisin omaan lukioonsa pidettiin siirtopalaveri, jossa opiskelijan lisäksi olivat läsnä huoltaja (täysi-ikäisen opiskelijan kohdalla tähän tarvittiin lupa), Lupa-pajan työntekijät sekä oman lukion opinto-ohjaaja ja mahdollisesti erityisopettaja. Palaverissa suunniteltiin ja sovittiin omaan lukioon siirtymisen aikataulu ja valittiin opiskeltavat opintojaksot. Keskusteltiin opiskelijan tarvitsemasta tuesta (esimerkiksi kuraattorin, erityisopettajan tai psykologin tapaamiset) ja sen järjestämisestä omaan lukioon paluun jälkeen. Jokaiselle opiskelijalle tarjottiin mahdollisuutta osallistua yksilövalmennukseen lukiopajan valmentajan kanssa. Siirtopalaveri järjestettiin myös silloin, kun opiskelija siirtyi aikuislukioon. Opiskelijan siirtyessä toiseen oppilaitokseen, sairauslomalle tai keskeytykselle palaverit hoidettiin pääsääntöisesti puhelimitse tiedonsiirrolla.

Jos opiskelija siirtyi takaisin päivä- tai aikuislukioon, seurasi pajan opinto-ohjaaja hänen poissaolojaan siirtymistä seuraavan kahden jakson ajan. Tällä poissaolojen seurannalla pyrittiin tarkkailemaan, oliko lukiopajalla ollut vaikutusta poissaolojen vähenemisen suhteen. Mikäli opinto-ohjaaja huomasi poissaolojen jälleen kasvavan, hän oli yhteydessä opiskelijan ryhmänohjaajaan, opinto-ohjaajaan ja erityisopettajaan, jotta nämä kykenivät ajoissa puuttumaan poissaoloihin Kuopion lukioden rautalankamallin mukaisesti.

Tilanteessa, jossa opiskelija halusi suunnata lukioon paluun sijaan ammatilliseen oppilaitokseen, lukiopajan opinto-ohjaaja esitteli eri koulutusaloja ja auttoi opiskelijaa tutustumis- ja hakuprosessissa ja oli tarvittaessa yhteydessä kyseisen oppilaitoksen opinto-ohjaajaan opintojen järjestämiseksi. Yksilövalmennusta voitiin tarjota opiskelijalle nivelvaiheen aikana.

Mikäli katsottiin, että sairausloma oli opiskelijan tilanteessa sillä hetkellä paras vaihtoehto, tarjottiin hänelle myös sen ajaksi yksilövalmennuksen mahdollisuutta. Tällä pyrittiin varmistamaan, että nuori ei jää yksin sairausloman ajaksi, vaan hänellä olisi edelleen tukiverkostoja käytettävissä. Tämä oli erittäin tärkeää silloin, jos opiskelijalla ei ollut olemassa olevaa hoitokontaktia.

Osalle opiskelijoista lukio-opinnot eivät sillä hetkellä olleet ajankohtaisia ja vaihtoehtoinen polku löytyi nuoren tarpeita vastaavasta kuntoutuksellisesta toiminnasta. Näiden palveluiden avulla nuori sai tarvitsemansa pohdintahetken ja tukea sen hetkiseen tilanteeseen arkirytmää tukevassa toiminnassa.

10. Kunnioittava kohtaaminen moniammatillisessa tiimityössä

Nuori on oman elämänsä asiantuntija

Nuorten kohtaamista toteutettiin Lupa-pajalla moniammatillisena tiiminä opintojen tukena, ryhmä- sekä yksilövalmennuksessa. Nuorisolähtöisessä kohtaamisessa tiedostimme, että yhteistyö nuoren kanssa lähtee kiireettömästä ilmapiiristä ja luottamuksen herättämisestä. Kohtaamistilanteissa halusimme kokonaisvaltaisesti ymmärtää nuoren tilannetta ja pysähtyä yhdessä nuoren kanssa pohtimaan hänen tilannettaan ja tavoitteitaan. Ydinajatuksena kohtaamiselle oli, että nuori on omien asioidensa asiantuntija, ja sen kautta me kohtaajana opimme nuorelta itseltään tilanteesta ja saamme lisätietoa.

Tavoitteena toiminnassa oli nuoren aito kuuleminen, nuorelle annettiin aikaa kertoa omasta tilanteestaan ja vältettiin tekemästä tulkintoja tai kiireessä tehtyjä ratkaisuja. Keskusteluissa varmistettiin, että nuori itse ymmärtää mistä asiasta keskustellaan ja miksi. Osallisuuden vahvistamisen näkökulmasta jokainen nuori osallistui itseään koskeviin päätöksiin ja tavoitteet asetettiin nuoren kanssa yhdessä. Lupaus-hankkeen aikana hyödynsimme kartoituskaaviota nuoren tilanteen kartoittamisessa. Kartoituskaavio toimi työvälineenä nuoren ja valmentajan välillä, jolloin nuori sai itse sanoittaa omaa tilannettaan erilaisten kysymysten kautta.

Toiminnassa nuori sai itse sanoittaa asioita ääneen, jonka myötä nuori oivalsi onnistumisen kokemuksen kautta omia vahvuuksiaan, tietämystään sekä osaamistaan. Perustana kohtaamiselle oli tarjota nuorelle kiireetön, luottamuksellinen sekä läsnäoleva ympäristö. Nuoren kohtaamisen aikana keskityimme täysin olemaan nuorelle läsnä ja tarjoamaan vastavuoroista vuorovaikutusta. Kuulluksi sekä näkyväksi tuleminen loi nuorelle ympäristön, jossa hän sai olla toimijana tasavertainen.

Kohtaamisen kortit – nuorten oma ääni kuuluviin

Hyödynsimme nuorten kohtaamisissa toiminnallisuutta, jonka lisäksi keskustelua toteutettiin nuorten ja työntekijän välillä. Yhteistyössä nuoren kanssa rakensimme nuoren ja hänen kanssaan työtä tekevän ammattilaisen välille vuorovaikutusta ja luottamusta. Samalla sanoitimme yhteistä kokemusta sekä rakensimme tasavertaisen kohtaamisen ydintä.

Hankkeen aikana kehitimme nuorten kanssa yhdessä kohtaamisen kortit, joissa pohdittiin nuorten kanssa kohtaamisen merkitystä ja sitä, mitkä asiat kohtaamisessa ovat tärkeitä. Nuorille tehtiin kysely, johon kerättiin vastauksia ja ajatuksia liittyen kohtaamiseen ja siihen, mitä asioita nuoret halusivat korostaa kohtaamiseen liittyen.

“Keskittymällä mahdollisten paperien sijaan kohtaamaan muut ihmisinä eikä lukuina tilastoissa.”

Pohdimme ryhmässä kohtaamista, kuten mistä tunnistaa, että tulee kuulluksi ja miten itse on saanut vaikuttaa kohtaamistilanteessa itseään koskeviin asioihin. Ryhmässä korostui vastauksissa sekä kuulluksi että ymmärretyksi tulemisen merkitys. Nuoret kokivat, että heidän ajatustensa ja kokemuksensa vakavasti ottaminen lisäisi kunnioittavaa kohtaamista. Alla olevat sitaattit ovat nuorten sanoittamia kohtaamisen näkökulmasta.

“Että kokemuksiani ja ajatuksiani ei vähäteltäisi: olen nuori, en typerä.”

“Haluaisin, että minun annetaan itse kertoa asiasta ja päättää, paljonko puhun aiheesta.”

“Niin, ettei toinen vähättele tai tuomitse asioita, mitä kerron tai koen.”

Kohtaamisen kortteihin nuoret kokosivat tärkeimmät ajatuksensa kohtaamisesta. Korteissa korostuivat muun muassa 'ole ymmärtäväinen pienimmissäkin murheissa', 'kuuntele toista aidosti', 'älä vähättele tai siirry asiasta toiseen', 'älä muodosta ennakkoluuloja' ja 'älä ohjaile valintojani vaan kunnioita päätöksiäni'. Kohtaamisen kortit toimivat nuoren äänenä erilaisissa tilanteissa, jossa nuorten kanssa tehdään moniammatillisesti töitä.

Kunnioittava kohtaaminen moniammatillisessa työssä korostui silloin, kun nuoret tarvitsivat tukea, ohjausta ja ymmärrystä senhetkisiin tarpeisiinsa. Nuorten moninaiset elämän haasteet lisäsivät tarvetta ymmärtää eri näkökulmista heidän tuen tarpeitaan.

Lukiolaisen kohtaaminen vaatii kokonaiskuvan näkemistä

Lupaus-hankkeessa tehtiin nuorten kanssa yhteistyötä moniammatillisen tiimin voimin, minkä lähtökohtana oli tarjota nuorelle turvallinen ympäristö, kiireetön kohtaaminen, moniammatillinen osaaminen sekä nuoren osallisuuden ja toimijuuden tukeminen. Jokainen nuori kohdattiin yksilönä ja hänen kanssaan yhteistyössä tarkasteltiin, mitä asioita lähdetään tavoitteellisesti työstämään sekä mitkä asiat kaipaavat tehostetumpaa tukea. Kohtaamisen ydin oli, että nuori voi luottamuksellisesti kertoa omasta tilanteestaan ja hänelle tulee tunne, että hän voi itse vaikuttaa omiin asioihinsa.

Ryhmä- ja yksilövalmennuksissa nuorten osallisuus korostui, jonka myötä jokainen pystyi vaikuttamaan valmennuksissa tapahtuviin asioihin. Yksilövalmennuksissa nuoren kohtaaminen tapahtui aina kiireettömästi, läsnä olevasti ja luottamuksellisesti, jolloin nuorelle tuli tunne siitä, että hän tulee kuulluksi ja ymmärretyksi. Kunnioittavassa kohtaamisessa ydinajatuksena oli, että nuoren kanssa töitä tekevä ammattilainen tarjoaa erilaisia vaihtoehtoja nuorelle, mutta samalla nuorelle tulee tunne, että hän pystyy pitämään ohjat käsissään oman elämänsä asioissa. Tämä mahdollisti nuoren kokonaisvaltaisen tuen arvioinnin sekä nuoren arvostavan kohtaamisen.

Lukiolaisnuorten kohdalla moniammatillinen tiimi kiinnitti erityistä huomiota opiskeluhuollon ja valmennuksen väliseen yhteistyöhön. Kunnioittava kohtaaminen tarkoitti tässä myös sitä, että tunnistimme lukiolaisen arkeen kuuluvan valtavan tietomäärän ja odotukset. Annoimme tilaa pysähtyä kysymään: 'Mitä sinulle kuuluu opintojen ulkopuolella?', jolloin nuori tuli nähdyksi kokonaisena ihmisenä, ei vain opiskelijana.

Lähteet:

Kohtaamisen ydin nuorten kanssa työskentelyssä- kohtaa minut ihmisenä eikä lukuina tai tilastoina.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/873667/Savolainen_Hannamari.pdf;jsessionid=4255450227EE94CDD8AF9071B41E0C60?sequence=2

Nivala, Elina & Ryyänen, Sanna 2024. Sosiaalipedagogiikka: Kohti inhimillistä yhteiskuntaa ja kestäväää elämää. (E-kirja.)

Liitteet

Liite 1: Kartoituskaavio

Liite 2: Osallisuustyöpaja

Liite 3: Turvallisemman tilan periaatteet -työpaja

Liite 4: Valmennusmalli